

לו. רבינו יעקב ב"ר מאיר (רבינו תם)

1234567

מכונה: ר' יעקב¹, ר' יעקב תם², ר' יעקב הצרפתי³, ר' יעקב מרומרוג⁴, או רבינו תם⁵.
זמנו: נולד בשנת ד"א תת"ס⁶ ונפטר תתקל"א⁷.
משפחתו: אביו הוא ר' מאיר⁸. אחיו הם

רשב"ם⁹, ריב"ם¹⁰, ור' שלמה¹¹. אחותו מרים¹² היא אמו של ר' יצחק¹³. גיסו הוא ר' שמשון מפלייזא¹⁴. אשתו מרים היתה אלמנת ר' אברהם¹⁵. בנו הם ר' יוסף¹⁶, ר' שלמה¹⁷, ור' יצחק¹⁸. וכן היתה לו בת¹⁹. ר' יו"ט²⁰, ר' יחיאל מפרי"ש²¹, ור' אליעזר²² הם קרוביו. **חיבוריו:** תוספות²³, תשובות²⁴, דיני ס"ת ותפילין²⁵,

שמעון הזקן הקשה כו' ודוחק ר"ת כו', ובהשוואה לסה"י (תשו' א) הוא ר' שמשון ב"ר יוסף, וצ"ל בתוס' שמשון במקום שמעון. הרי נתבאר שר' שמשון הזקן הנ"ל הוא ר' שמשון ב"ר יוסף. מצינו לרבינו שחולק על ר"ת (תשר"מ נזיקין ה). רבינו מובא עוד באר"ז (ב קפב), תשו' מהר"ם (ד"פ סי' שפ), ריקנאטי (סי' קנט). ר"ת כותב על רבינו (סה"י תשו' צב) 'רבינו הקדוש ר' שמשון כשהגיד עליו בעל החלום לאחר חצי שנה [שמת], ניכר כאילו חי וכו'". **15. רבינו אברהם:** ר"י הזקן (ערך מט) כותב בתשובה 'מרת מרים אשת דודי ר"ת היא מחמירה ולא נודע לי אם ע"פ בעלה עשתה או ע"פ בעלה הראשון ה"ר אברהם שהיה רגיל בחומרות' (תשר"מ מאכ"א סי' ה). אולי הוא ר' אברהם שר"י הזקן פי' בשמו בתוס' שבת ג, יש ר' אברהם שמוכא בתוס' (עירובין פ: פא. חגיגה כג: ב"ב ה. חולין קו:), ובמרדכי (מ"ק תעא, וב"י ח"מ ל יא בשם מרדכי ישן 'כתב רבינו אברהם כו') אולי הוא רבינו, ועיין הערה 57, וערך צ הערה 72. **16. רבינו יוסף בן ר"ת:** הובא במחז"ו סי' רעה, הובא לעיל ערך ל הערה 59. **17. רבינו שלמה ב"ר יעקב:** הובא בשב"ל סי' ט. **18. רבינו יצחק בן ר"ת (סה"י תשו' נח).** ר' יצחק זה הוסיף תוספות לסה"י (תשו' סי' רי ורנב). ר' אליעזר ב"ר שלמה חותם בשאילתו לר"ת אבי רבינו: (סה"י תשו' נח) 'שלום רבותינו ובינתם ושלום מורי רבי יצחק בן רבינו לנצח'. ר"י הזקן כותב בתשובה (תשו' מהר"ם ד"ל סי' תכז ותכח) 'מי אנוכי ומי חיי לדון לפני רבותי מצוקי ארץ שתותי תבל מוסדות הארץ מורי ה"ר חיים, וה"ר יוסף, וה"ר יצחק בן הרב', אולי ר' יצחק הנזכר הוא רבינו (כידוע שסתם 'רבינו' שכותב ר"י הזקן הוא ר"ת). **19. תוס' נדרים ס:.** כמ"כ מביא מעשה מחתנו ולא מזכיר שמו (פסקי ר' יוסף סי' שפד). **20. ערך כח אות ב.** **21. ערך ל הערה 24.** **22. עיין הערה 57.** **23. רבינו היה מראשי בעלי התוס'** לאחר רשב"ם אחיו, וריב"א הלוי. וכל חיבורי התוס' עד סופם מלאים מפירושו בשמו. תוספותיו נערכו ע"י תלמידיו, הראב"ן ראה תוספות אלו (עיין הערה 53). **24. מהם הובאו באר"ז ומרדכי ועוד.** **25. הג"מ ס"ת ט ז, וסה"ת סי' רג.**

לו. 1. בחיבורי תלמידיו וכן ר"י שירליאון. **2. שערי דורא סי' יא.** **3. ראב"ן ע"ז סי' שיא ועוד.** **4. תמים דעים סי' קסח וריו ועוד.** **5. ע"ש 'יעקב איש תם יושב אוהלים', ועיין הערה 105.** בדרך כלל רבינו נקרא בפי תלמידיו, 'רבינו יעקב', אבל ר"י הזקן תלמידו כבר קוראו 'ר"ת'. **6. מ"ח הערה מח.** **7. מ"ר וא"א עמ' צו מכת"ל.** **8. ערך ל אות ב.** **9. ערך ל אות א.** **10. ערך ל אות ג.** **11. ערך ל הערה 59.** **12. ערך ל הערה 62.** **13. ערך מט.** **14. רבינו שמשון מפלייזא ב"ר יוסף:** גיסו של ר"ת, וזקיניו של הר"ש משאנץ וריצב"א, חיבר פסקי הלכות. מובא בתוס' עירובין לב. 'הר"ר שמשון מפולירד"א פוסק כו' ובתרי"פ (שם) הר"ר שמעון מפלייזא וצ"ל שמשון בהשוואה לתוס' הנזכר, ולתשר"מ (קנין סי' כג). ובתוה"ר (עירובין שם) נקרא רבינו שמשון הזקן. ובהגמ"ר (יבמות קו) יש פסק מרבינו שמשון מפלייזא, ובהשוואה למרדכי (כתובות קפא) הוא רבינו שמשון מפלייזא, ובהשוואה לתוס' (כתובות ס:) הוא רבינו שמשון הזקן, ובהשוואה לתוס' (יבמות מב.) הוא זקיניו של הר"ש משאנץ וריצב"א. כתב האר"ז (ב רמ) 'הרב ר' שמשון מפלייזא וצ"ל כתב בספרו כו'. הובא עוד בתוס' (שבת נ. קכב.). ובתוס' (שם קמו:) 'אין נראה לזקיני הרב ר' שמשון וצ"ל, בעל התוס' כנראה הוא הר"ש או ריצב"א הנזכרים. בהגהות סמ"ק (רפב כא) נקרא 'ר' שמשון מפרילא'. כתוב בראב"ה 'מעשה היה וסיכך הרב רבי שמשון גיסו של ר"ת בנו של הר"ר יוסף נ"ע בנסרים כו' ופסלה ר"ת וכו' (סי' תרי"א), 'בינותי מפסקי רבינו שמשון בן הר"ר יוסף הצרפתי' (סי' תתרסט), ובתוס' ר"י (ברכות ט). ר"ת פירש בתשובתו להר"ר שמשון בן הר"ר יוסף, ובסה"י (תשו' א-ח) יש שאילות מר' שמשון לר"ת, ור"ת משיב בחרוזים בכבוד גדול (סי' ד וח), וקורא לו 'מורי' 'אדוני' (סי' ב ועוד), וכותב לו הרב ר' שמשון בן רבינו ר' יוסף מנה בן מאתיים'. [צ"ע שלא נזכר במ"מ שביניהם שום קירבה ואולי ר"ת נשא אחותו לאחר פטירתו. א"א עמ' קג]. באחת התשו' כותב לו ר"ת (סי' ד) 'קובלני על חתנך ר' אליעזר שעלה ובלבל את העולם' (אולי הוא ר' אליעזר מפליזא שבתוס' ב"ב עט: א"א עמ' קד). בתוס' (שבת לו.) 'הר"ר